

METİNDİLBİLİM ÖLÇÜTLERİYLE YABANCI DİL SINAVLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: ÜDS Sınavından Örnek Bir Betimleme Çalışması

Muhlise COŞKUN ÖGEYİK*

Özet

Dilbilim çalışmalarından metindilbilim, metinlerin yüzey ve derin yapılarını betimlemede önemli olan bazı ölçütlerle metinsellik kavramını açıklar. Bu ölçütlerin odak noktası metinler olsa da malzemesi dil olan her söylem bütüncesi içinde yer alabilirler. Bu çalışmada da malzemesi dil olan yabancı dil sınavlarından ÜDS (Üniversitelerarası Dil Sınavı) sınavı üzerinde betimsel bir çözümleme yapılarak metindilbilim ölçütlerine göre değerlendirme yapılmaktadır. Değerlendirme sonucunda ÜDS sınavında en fazla bağdaşıklık ve tutarlılık özelliklerinin yer aldığı söylenebilir. Sınavın farklı bölümlerinde yer alan farklı soru modelleri üzerinde yapılan betimlemeler, ÜDS bir test sınavı olsa da, yapısında metindilbilim ölçütlerini barındırdığı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Metindilbilim, ÜDS sınavı, bağdaşıklık, tutarlılık

Giriş

Çağımız dünyasında, son zamanlarda hızlı bir şekilde ortaya çıkan bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilmek için en az bir yabancı dil öğrenmek gitkiçe önemli bir hale gelmektedir. Böyle bir gereksinime bağlı olarak yabancı dil öğrenmek konusunda amaçlar farklılıklar göstermektedir. Bazıları yabancı dilde etkin bir biçimde bildirişim sağlamak için yabancı dil öğrenmeye yönelirken, bazıları yazabilmeyi veya okuyabilmeyi, bazıları da mesleki açıdan basamak niteliğinde olan bir takım yabancı dil sınavlarını geçmek amacıyla yola çıkmaktadırlar. Ülkemizde en yaygın olarak kullanılan basamak sınavlarının başında ÜDS, KPDS, TOFEL gibi sınavlar gelmektedir. Bu sınavlar özellikle üniversite kurumlarında uzmanlaşma aşamalarında aşılması gereken sınavlardır. Ancak akademisyenler için ÜDS, en yaygın sınavdır. Çünkü yüksek lisans ve doktora çalışmalarında aşama niteliğinde olan bu sınav, en fazla doçent adaylarının doçentlik başvurusu yapma aşamasında aşılması zorunlu bir sınav olduğu için mesleki gelecekleri üzerinde de etkili bir sınavdır. ÜDS sınavı yapı olarak dokuz bölümden oluşan bir sınavdır: sözcük bilgisi, dilbilgisi, tümce tamamlama, Türkçeden İngilizceye çeviri, İngilizceden Türkçeye çeviri, paragraf tamamlama, bütünlüğü bozan tümce, karşılıklı konuşma, metin okuma-anlama.

Bu sınavın sözcük bilgisi bölümü dışındaki diğer bölümlerde bütüncül olarak metindilbilim ölçütlerinin yer aldığı söylenebilir. Bilindiği gibi metindilbilim dilbili-

* Yrd. Doç. Dr.; Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Edirne.

min bir dalı olarak 1970lerden sonra etkili olan ve dil-metin ilişkisini inceleyen bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Metindilbilimin odak noktasını metinler ve metinlerin metinsellik ölçütleri oluşturmaktadır (van Dijk, 2001, Heinemann ve Heinemann, 2002). Metinsellik ölçütleri bir bütünce içinde küçük büyük tüm dilsel öğelerinin birbirleriyle oluşturduğu bağıntılarla kurulur (Longacre 1996; Mann ve Thompson, 1993). Bu ölçütler yedi alt sınıf olarak bir metinde yer alır: 'bağdaşıklık, tutarlılık, amaç, kabul edilebilirlik, bilgilendiricilik, yerlemeleme, ve metinlerarasılık' (Beaugrande ve Dressler, 1981,3).

1. **Bağdaşıklık:** bir metnin yüzey yapısında yer alan dilbilgisel özelliklerdir ve anlam boyutunda da etkin olan yapılardır. Metinsel bildirişimi sağlayan çerçeve olarak metnin yazıldığı dilin özelliklerine göre biçimlenir. Bağdaşıklık farklı biçimlerde yer alır:

Yineleme: sözcüklerin veya söz dizimlerinin ardıl tümcelerde tekrarlanmasıdır. "Bütün öğrenciler bu konuya yöneldiler ve bütün öğrenciler başarılı oldular" tümcelerinde yinelenen "bütün öğrenciler" anlatımda vurgu yaparak etkili bir söylem yaratma çabası olarak gösterebilir.

Artgönderim ve Öngönderim: Artgönderim önceden kullanılan bir sözcüğün yerine ya da bir açıklamanın yerine kullanılan zamirlerdir. "Bazı öğrenciler aynı konuda çalıştılar ve biz onları tanıyoruz" tümcesindeki "bazı öğrenciler" için ikinci tümcede "onlar" zamiri kullanılmıştır. Öngönderim ise bir tümceden sonra gelen tümcede kullanılacak olan sözcüğün veya sözdiziminin ilk tümcede bir zamir kullanılarak ifade edilmesidir. "Herkesten önce geldiği için, Ali ön sırada oturdu" birinci tümcedeki gizli özne olarak yer alan "o" zamiri öngönderim olarak ikinci tümcedeki "Ali" öznesine gönderim yapmaktadır.

Eksilti: Eksilti tüm söylem düzeyinde kullanılabilen bir ifade biçimidir. Önceki tümcelerde yer alan ifadelerin kısaltılarak ifade edilme biçimidir eksilti. "-Ne kadar paran var? -300 YTL" şeklinde gelişen bir söylemde, ikinci tümcede yer alan para miktarı birinci tümcedeki "ne kadar" sorusuna yanıtıdır. Burada "para" sözcüğü çıkarılarak eksilti anlatım gerçekleştirilmiştir. Eksilti anlatımlar başka bir gönderim de sağlayabilir. Bu durumda alıcının anlamlama koşulları çıkarım yapmaya yönelir. Örneğin "burası çok sıcak" ifadesinden kişinin pencereyi açma isteği veya o ortamdaki rahatsız olduğunu çıkarmak mümkündür. Böyle bir eksilti anlatımdan çıkarılacak anlam, ancak tümcenin kullanıldığı bağlam ile ilişkili olarak belirlenebilir.

Bağlaçlar: Bağlaçlar, sözcükler veya tümceler arası biçimsel ve anlamsal bağıntı sağlayan sözcüklerdir. Her dilde neden-sonuç ilişkisi bildiren, karşıtlık ilişkisi doğuran, ya da koşutluk sağlayan bağlaçlar yer almaktadır. Bağlaçlar biçimsel olarak bağıntı sağlarken, anlam düzeyinde de ifadelerin yorumlanmasına olanak sağlarlar. Örneğin "Çok çalıştılar ve başarılı oldular" ifadesinde yer alan "ve" bağlacı, iki tümce arasında koşutluk bağıntısı olduğunu göstermektedir.

Karşılaştırma: İki veya daha fazla şeyin karşılaştırıldığı ifadeler, bağdaşıklık birimleridir. Özellikle biçimsel olarak sıfatların üstünlük yapılarıyla ifade edilirken, anlam boyutunda alıcının ifadeden anlam çıkarmasına olanak sağlarlar. "Ali, Ayşe'den daha başarılıdır" tümcesindeki "daha başarılı" sıfat üstünlüğü karşılaştırma yapıldığını göstermektedir.

Eylem Zamanları: Bir söylemde eylemlerin zamansal ifadeleri, eylemin hangi zaman aralıklarında olduğuna ve/veya olacaklarına yönelik açıklamalardır. Bunlar bir olayın bittiğini, devam ettiğini veya olacağını gösteren ipuçlarıdır. “Sen geldiğinde, konuyu tekrar gözden geçireceğiz” ifadesindeki ana tümcede eylem zamanı gelecek zamanı göstermektedir. Yan tümcedeki “Sen geldiğinde” ifadesi, ana tümce olmadan tek başına Türkçe’de herhangi bir zaman dilimine net olarak gönderim yapmamaktadır. Ancak bazı dillerde, örneğin İngilizce’de yan tümcede bu tür zaman göstergeleri eylem zamanını göstermektedir: “When you came” ifadesindeki “came” fiili “come” fiilinin geçmiş zaman yapısıdır.

2. **Tutarlılık:** Bir söylemde kavramlar ve gönderimler arasında bir devamlılık söz konusu olduğu için tümceler arası bağıntı bu devamlılığı sağlamak durumundadır. Böyle bir devamlılık tutarlılığın temelidir. Bir başka deyişle tutarlılık, bağdaşıklık gösteren birimlerin bir bütüncesidir. Tümcelerin ve paragrafların, bölümlerin dizilişi, sıralanışı kendi içinde tutarlılık gösteriyor ise metnin anlamını çözümlmek ve metnin bütünlüğü içinde anlamı yorumlamak olasıdır. Eğer bir söylemde tümceler arası bağıntılar, bağdaşıklık birimleri ile betimlenmezse o zaman tümcelerin birbirleriyle olan tutarlılığı sağlanmamış olur. Bununla birlikte gönderim birimlerinin yinelenerek ardıl tümcelerde yer alması da o tümce dizilerinin tutarlılığını göstermeyebilir (Brinker, 2001). “Gazete fiyatları artırıldı. Gazete okumak herkesin zevkidir” tümcelerinde bağıntıyı sağlayan “gazete” sözcüğü yer alsada iki tümce arasında tutarlılık sağlanmamaktadır.
3. **Amaç:** Her metnin bir yazılma amacı vardır ve o amaca yönelik olarak söylem biçimlenir.
4. **Kabul edilebilirlik:** Metnin hedef kitlesi ile metnin amacı buluştuğu zaman metnin kabul edilebilirliğinden söz edilebilir.
5. **Bilgilendiricilik:** Metnin içerdiği bilginin, alıcı için gerekli olan bilgiyi karşılaması metnin bilgilendirici özelliğini sağladığını gösterir. Bu bağlamda bir metin hem önceden bilineni içerebilir hem de yeni bilgi sunabilir.
6. **Yerleme:** Eğer alıcı metinde anlatılan olayın nerede, ne zaman, hangi koşullarda gerçekleştiğini bilirse o metni bir konuma yerleştirebilir (Günay, 2001). Çünkü bu tür bilgiler iletilen her türlü bilginin anlaşılmasında önemli bir işleve sahiptir. O halde metinler yalnızca salt bilgi içermezler, aynı zamanda belli bir bildirişim amacı içinde bir konuma yerleşirler.
7. **Metinlerarasılık:** Hiçbir metin başka metinlerden ve dış dünyadaki olgulardan bağımsız değildir. Bir başka deyişle, metinlerarasılık başka metinler ve olaylarla kurulan bir köprüdür. Bu ilişki izlek, biçem, biçim, dil, konu, vb. gibi metni oluşturan tüm birimleri içerebilir. (Beaugrande & Dressler, 1981).

Metindilbilim, aslında salt metinleri ilgilendiren veya metinleri çözümleme aşamasında yol gösterici ölçütler değildir; aynı zamanda başka alanlarda da yol gösterici ölçütler içermektedir. Bu ölçütler, malzemesi dil olan tüm söylem parçalarını çözümlenmede yol gösterici olabilir. Bu çalışmada, model olarak ÜDS testinin metin-

dilbilimin ölçütleri ile bağıntısı tartışılacaktır. Ancak metindilbilim ölçütlerinden özellikle “bağdaşıklık ve tutarlılık” ölçütlerinin bu tür testleri çözümlenmede ve betimlemedeki rolü ele alınacaktır. Bu tür bir bağıntının bu çalışmada ele alınmasının temel amacı ise metindilbilim verilerini kullanarak ÜDS ve benzeri sınavlara hazırlanırken, adaylara daha verimli bir müfredat ya da çalışma programı hazırlama olanağının olup olmadığını tartışmaktır.

ÜDS Testi Örnek Sorular

Bu bölümde, ÖSYM tarafından yapılan 2006 Mart ayı ÜDS Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Sağlık Bilimleri testlerinde yer alan sorulardan rastgele bir bütüncü oluşturulmuştur ve her bir soru modeli, metindilbilim ölçütlerinden bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütlerine göre çözümlenmiştir.

Dilbilgisi Sorularında Eylem Zamanları ve Bağlaçlar:

Bu iki özellik, ÜDS sınavının dilbilgisi bölümünde sorulan beş zaman sorusu ve beş bağlaç sorusunda ve cümle tamamlama karşımıza çıkmaktadır. Bir tümcede yer alan zaman göstergeleri, o tümcenin zaman yapısını bulmak konusunda yönlendiricidirler.

Örnek (1)

For a long time now, biologists ---- that bits of tissue placed next to each other ----.

- A) *had known / may fuse*
- B) *have known / can fuse*
- C) *knew / had fused*
- D) *would have known / have fused*
- E) *know would have fused*

Bu zaman sorusunda ipucu sözcük “For a long time now” ibaresidir ve B seçeneğindeki “have,has+V3” kurulumu gerektirdiği için “have known” doğru ifadedir.

Örnek (2)

Over the past eight years, the TES instrument ---- that Martian rocks and sands ---- almost entirely of volcanic minerals.

- A) *would discover / had been composed*
- B) *has discovered / are composed*
- C) *would discover / were composed*
- D) *had discovered / had been composed*
- E) *was discovering / would be composed*

“Over the past eight years” bu sorunun yanıtı için önemli bir ipucudur ve “have, has+V3” kurulumu gerektirir. Bu nedenle doğru yanıt olan “has discovered” B seçeneğinde yer almaktadır.

Yukarıda ele alınan iki örnekte de görüldüğü gibi metindilbilimin eylem zamanları ilgili dilbilgisi kuralları soruların çözümünde yol gösterici niteliktedir.

Bağlaç sorularında da bağıntılı bağlaçlara göre tümce bağıntısı sağlanır.

◆ Muhlise Coşkun Ögeyik

Örnek (3)

Engineering structures must conform — to their type — to the laws of physics.

- A) **not only / but also**
- B) *as / as*
- C) *more / but*
- D) *both / as*
- E) *either / and*

“not only...but also” bağlacı tümce içi bağlaç olarak kullanıldığında tümcenin aynı öğeleriyle kullanılan bir bağlaçtır. Boşlukların yer aldığı sözcükler nesne öncesidir. Bu nedenle iki nesne sözcüğünün önüne seçeneklerde yer alan bağlaçların arasından yalnızca “not only...but also” gelebilir. B seçeneğinde yer alan as...as bağlacının doğru olabilmesi için araya sıfat ya da zarf gelmelidir. C seçeneğinde yer alan “more” bağlacı ise ikili bağlaç kullanımına göre “more...than” olmalıdır. D seçeneğindeki bağlaç “both...and” ya da “as...as” olmalıdır. E seçeneğindeki “either” bağlacı “either...or” olmalıdır.

Örnek (4)

The harder a material is, — ductile or workable it tends to be.

- A) *the most*
- B) *as much*
- C) **the less**
- D) *more*
- E) *so much*

Bu soru tipik bir “the more...the more” sorusudur. Birinci tümcenin başında yer alan “The harder” sözcüğü ikinci tümcede “the+sıfat 2” gerektirir. Bu kurulum yalnızca C seçeneğinde yer almaktadır.

Örnek (5)

They are installing a great deal of information technology, — the staff are quite incapable of using it.

- A) *owing to*
- B) *whenever*
- C) *as if*
- D) *even so*
- E) **even though**

Bağlaç sorularında dikkat edilmesi gereken en önemli nokta bağlaçların özellikleri ve tümcelerin bu özelliklere uygun ne tür ipucu sözcükler içerdiğidir. Bu soruda iki tümce incelendiğinde birinci tümcede yer alan “a great deal of”, tümceye olumlu anlam yüklerken, ikinci tümcede yer alan “incapable of” sözcüğü ise tümceye olumsuz anlam yükler (İngilizcede sözcüklerin önüne gelen in, un, dis, mis vb. gibi örnekler bazı durumlarda sözcüklere olumsuz anlam yüklerler). Bu durumda, bu iki tümce birbirine zıt iki ifade içerdiği için ilk aranacak bağlaç zıtlık grubu bağlacıdır. Tek zıtlık bağlacı E seçeneğinde yer almaktadır.

ÜDS Testi Tümce Tamamlama Soruları

Örnek (6)

The vast oil output of the Caspian must be piped overland to, say, the Mediterranean, ---.

- A) *that it is not a landlocked sea*
- B) *if a pipeline is laid across Iran*
- C) **before it can be pumped into tankers**
- D) *which would also pass through Georgia*
- E) *as a great deal of diplomacy would be required*

A seçeneğindeki "that" bağlacından sonra yer alan tümcede "to be +isim" yapısı yer aldığı için fiil sonrası kullanılan bağlaç yapısındadır. B seçeneği yapı olarak uyum sağlar ancak artgönderim bağıntısı sağlamamaktadır. C seçeneğindeki "it", sorudaki tümcenin öznesi için artgönderimdir. D seçeneğindeki "which" bağlacı yapı olarak olarak uygun görünse de zaman uyumu sağlamadığı için atılır. E seçeneği yine zaman uyumu olmadığı için atılır. Bu tür sorular çok basit biçimde şöyle çözümlenebilir. A, B ve C seçeneklerinde zaman uyumu olduğu görülmektedir. D ve E atılır. Bu üç seçenekten C seçeneği "it" zamiri ile "The vast oil output of the Caspian" isim tamlamasına artgönderim sağladığı için doğru yanıttır.

Örnek (7)

Their latest digital radio is supplied with a pair of active speakers, ----.

- A) *if the number keys have been moved to the sides*
- B) *that an FM radio is fitted into its compact dimensions*
- C) *though the screen itself seemed to be touch-sensitive*
- D) *so you don't have to plug it into an amplifier*
- E) *how the graphic display shows the programme you are listening to*

A seçeneğinde yer alan "if" bağlacı ana tümceyle bağlandığında if bağlacına göre yapı uyumu göstermemektedir. B seçeneğindeki "that" bağlacı (,) den sonra gelmez, ayrıca "that" bağlacından sonra yer alan tümcede pasif çatı olduğu için bu bağlaç fiil sonrası gelmelidir. C seçeneği "past" zamanda kurulduğu için zaman uyumsuzluğundan atılır. E seçeneğinde yer alan "how+tümce" yapısı fiilden sonra gelmelidir. Bu nedenle doğru seçenek D seçeneğidir. "so" bağlacı sonuç bildirir ve tümcede yer alan "it" zamiri ana tümcedeki "their latest digital radio" için kullanılmıştır.

Tümce tamamlama sorularında, soruda yer alan tümcenin özne veya nesnesi-zamirlerle yapılan artgönderimler genellikle doğru seçenek için ipucudur.

Örnek (8)

---- that it produces national cohesion in the target countries.

- A) *The single most important effect of terrorism is*
- B) *The bombing of resorts is a recent development*
- C) *In a globalized world small groups of people can cause big trouble*
- D) *Terrorists are at an inherent disadvantage*
- E) *Suicide-bomb attacks against ordinary citizens followed*

Soruda "that" bağlacı sorulmuştur. That bağlacından sonra gelen tümce yapısı bu bağlacın isim arkası veya fiil arkası geleceğini belirler. Tümcenin nesnesi olduğu için bu bağlaç fiil arkası gelmelidir. Tümcenin eylemi ise "present" haldedir ve tümcede "it" zamiri vardır. Bu durumda "it" zamirini karşılayan tekil isim yapısına da dikkat etmek gereklidir. B,C,D seçeneklerinin son sözcükleri fiil olmadığı için bu seçenekler elenirler. E seçeneğinin öznesi çoğul olduğu için "it" zamiri ile uyum sağlamaz ayrıca zaman yapısı da "past" olduğu için bu seçenek de elenir. A seçeneğindeki özne tekil olduğu için "it" zamiriyle uyumludur ve zaman yapısı da "present" olduğu için uygun seçenektir.

Örnek (9)

Whatever **Luhmann's** New York critics may think of his new production of *La Bohème*, ----.

- A) people had waited in long queues for last-minute cancellations
- B) they claimed to have pursued creative freedom
- C) the beautiful side of life will have been expressed with beautiful music
- D) he has certainly breathed new life into **this opera**
- E) opera used to be characterized by unnatural, alienating conventions

A,B,E seçenekleri "past" zamanlıdır; sorudaki tümce ise "present" tır. Bu seçenekler zaman uyumsuzluğundan dolayı elenirler. C ve D seçenekleri zaman uyumu sağlasa da D seçeneğinin üstünlüğü "he" zamirinin Luhrmann ile "this opera" ifadesinin de *La Bohème* ile uyum sağlamasındandır.

Örnek (10)

Certain therapies are **effective** for **certain** disorders ----.

- A) that individuals receiving therapy actually did improve
- B) which treatment is effective for which problem
- C) since one school of therapy emphasizes insight
- D) but are relatively **ineffective** for **others**
- E) as these were the untreated control-group patients

A ve B seçenekleri fiil sonrası tamamlama bağlaçları olarak verilmiştir. C ve D seçenekleri "present" zaman yapısına sahip oldukları için bu tümceyi tamamlayabilirler. Ancak D seçeneğinde "but" zıtlık bağlacı yer almaktadır. "effective-ineffective", "certain-other" karşıtlıkları da artgönderimdir ve zıtlık bağlacının özelliklerine uymaktadır. Bu nedenle doğru yanıt D seçeneğindedir.

Yukarıda verilen örneklerden de anlaşıldığı gibi bağlaç sorularında artgönderim/öngönderim ve eylem zamanları, bağlaç bağıntısı ile alındığında, metindilbilimin hem bağdaşıklık hem de iki tümce arasındaki tutarlılık ölçütlerinin bu tür soruların çözümünde yol göstericidirler.

ÜDS Testi Paragraf Tamamlama Soruları

Artgönderim/Öngönderim, sözcüksel bağdaşıklık, bu bölümde yer alan sorularda da işlevseldir. Bu bölüm sorularında metindilbilim ölçütlerinden "tutarlılık" özellikleri de tümcelerarası bağlantıları kurmada yol göstericidirler.

Örnek (11)

Isaac Newton presented the earliest scientific definition of mass in 1687 in his landmark work *Principium*: "The quantity of matter is the measure of the same arising from its density and bulk conjointly." That very basic definition was good enough for **Newton and other scientists** for more than 200 years. ----. In recent years, however, **the why** of mass has become a research topic in physics.

- A) *The laws of gravity predict that gravity acts on mass and energy*
- B) *Most people think they know what mass is, but actually they understand only a very small part of what it entails*
- C) *Fundamental particles have an intrinsic mass known as their rest mass*
- D) *Energy and mass are related, as described by Einstein's famous equation, $E=mc^2$*
- E) **They** *understood that science should proceed first by describing how things work and later by understanding why*

Boşluğun solundaki tümcede "Newton and other scientists" olarak bir grup insandan söz edilmektedir. Doğru seçenek olan E seçeneğinde bu kişiler için "they" zamiri kullanılmıştır ve boşluğun sağında yer alan "why" sözcüğü yine doğru seçenekte yer almaktadır. Ayrıca boşluğun sağındaki tümcede zıtlık bağlacı olan "however" bağlacının yanında "in recent years" yer almaktadır. Bu ifadeler bir önceki tümcede "past" zamanlı bir tümcenin yer varlığına işaret etmektedir. Diğer seçenekler "present" olarak verilmiştir.

Örnek (12)

*Can coal ever become a friend of the environment? **Coal-fired power stations** supply **half** the electricity used in many industrial countries. ----. This, of course, is the most worrisome of the so-called "greenhouse gases."*

- A) *New ones will have to comply with the Clean Air Act*
- B) **They** *are, however, responsible for 80% of the power industry's emissions of carbon dioxide*
- C) *Energy engineers are already talking about "clean coal" technology*
- D) *Clean coal means different things to different people*
- E) *Coal treatment and refining processes are rightly getting a lot of attention as well*

Metinde boşluğun solunda yer alan tümcede "Coal-fired power stations" öznesi ve "half" ifadesi boşluğa gelecek tümcelerden B seçeneğinde yer alan "they" artgönderimi ve "80%" ifadeleri ile bağdaşıklık ve tutarlılık sağlamaktadır.

Örnek (13)

*There are **seven euro banknote denominations**, which can be recognized easily by their look and feel. ----. **On the other**, they feature bridges, signifying co-operation between the nations of Europe and the rest of the world.*

- A) *It is generally agreed that the euro has proved beneficial to businesses*
- B) *The eight euro coins have a common side and a national side*
- C) *Indeed, on January 1st 2002, twelve national currencies made way for just one*
- D) **On one side**, *the bank notes show windows and gateways, symbolizing a spirit of openness*
- E) *Euro banknotes and coins have had a profound impact outside the participating countries*

Bu metindeki bağdaşıklık sözcüğü olan "on the other" bir önceki tümcede "on one..." bağıntısını gerektirmektedir. Ayrıca boşluğun sağındaki tümcede "they" zamirinin artgönderim yaptığı çoğul sözcük boşluğa gelecek tümcede yer almalıdır. Bu durumda doğru yanıt D seçeneğindedir.

ÜDS Testi Karşılıklı Konuşma Soruları

ÜDS testinin karşılıklı konuşma soruları da hem bağdaşıklık hem de tutarlılık ölçütlerini içermektedir. Özellikle soru-yanıt ilişkisinin ağırlıklı olarak yer aldığı bu bölüm soruları konuşma dilinde yapısal bağıntıyı sağlamaktadır.

Örnek (14)

Brian: *Have you read this book, Water Follies?*

Peter: *No I haven't; but I've heard a lot about it. It focuses on how much water is being **wasted, doesn't it?***

Brian: ----

Peter: *Good! It's time someone took a firm stand against **the waste.***

- A) *That's right. And it's pretty critical of man for being so unconcerned about **this waste.***
- B) *No. It actually concentrates on ground water.*
- C) *Yes. Most people seem to think ground water is boundless.*
- D) *And the gold-mining industry is attacked for its vast "dewatering" operations.*
- E) *And the consequences include dry rivers and land subsidence.*

Boşluğun altındaki tümcede "the waste" ifadesine boşluğa gelecek tümcede gönderim yapılması gereklidir. Bu gönderim yalnızca A seçeneğinde "this waste" olarak yer aldığı için doğru seçenektir. Boşluğun üstündeki konuşmada da "...wasted" fiili "this waste" artgönderimi ile tutarlılık sağlamaktadır.

Örnek (15)

Sam: *Do you think NASA's emergency escape plan for space-bound astronauts will work?*

Robert: *That's hard to say. I suppose really it will depend on the kind of emergency that presents itself.*

Sam: ----

Robert: *Actually, **the colour** is a survival feature too. It makes a search for the crew easier.*

- A) *It reminds one of science-fiction films, with everything neatly planned.*
- B) *It seems a bit like a game to me. The suits are **a brilliant orange colour.***
- C) *The antigravity suit squeezes the legs to prevent blood from pooling in them.*
- D) *Apparently shuttle bailout is a last resort, to be used only if landing becomes impossible.*
- E) *Let's hope the Challenger catastrophe is not repeated.*

Boşluğun altındaki konuşmada "the colour" sözcüğü bir önceki konuşmaya artgönderim yaptığı için boşluğa gelecek tümcede bu sözcüğe tutarlılık sağlanmalıdır. Bu özellik yalnız B seçeneğinde "brilliant orange colour" olarak yer almaktadır.

ÜDS Testi Bütünlüğü Bozan Tümce Soruları

Diğer bölümlerde olduğu gibi bu bölüm sorularında da bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleri ile oluşturulmuş ifadeleri betimleyerek doğru yanıtı bulmak mümkündür.

Örnek (16)

- (I) *Computer researchers predict that **quantum computers will** become a reality within 10 to 15 years.* (II) *However, **these machines** pose a security threat, because **their ability** to perform many calculations at once means **they will** be able to uncover the encryption keys that are, for practical purposes, untraceable by today's "classical" conventional computers.* (III) ***If that happens, people will** be able to tap into cell phone calls.* (IV) *A quantum computer can represent a 0 and a 1 at the same time in a quantum bit (called a qubit).* (V) ***Furthermore, secure e-commerce will** be a thing of the past.*

A) I B) II C) III D) IV E) V

Birinci tümcede "quantum computers" ve "will" yardımcı fiili yer almaktadır. İkinci tümcede "these machines" ifadesi birinci tümcedeki "quantum computers" için artgönderimdir ve tümcenin devamında yine "will" yardımcı fiili vardır. Üçüncü tümcede "people" özne konumunda, tümcenin zamanı ise yine "will" olarak yer almaktadır. Beşinci tümcede ise yine "will" zaman ifadesiyle ek bir ifadeye ait gelecek zaman dilimindeki olaylar anlatılırken, dördüncü tümcede "a quantum computer" ifadesi tekil bir yapıdadır ve "can" yardımcı fiili ise "present" bir yapıdır. Bu durumda metnin akışı değişmektedir. Bu nedenle atılacak seçenek IV nolu seçenektir. Bunun yanı sıra doğru sıralama tümceleri incelendiğinde bu tümcelerin birbirlerine bağlaçlarla bağlanması, hem bağdaşıklık hem de tutarlılık ölçütlerini sağladığını göstermektedir.

Örnek (17)

- (I) ***Nyos** is a crater lake formed by a volcanic eruption roughly five centuries ago.* (II) *In these lakes the gas saturates the bottom water.* (III) ***It is one of many such lakes, found the world over in volcanic chains.*** (IV) ***It is, however, one of only two lakes known to have exploded.*** (V) *And when **it** exploded a jet of gas-laden water rose 80 meters high and carbon dioxide filled the air.*

A) I B) II C) III D) IV E) V

Birinci tümcede tekil olan "a crater lake" ile ikinci tümcede yer alan "these lakes" birbirleriyle bağdaşıklık ve tutarlılık sağlamamaktadır. Diğer seçeneklerde da zaten tüm cümeler "it" zamiri ile "a crater lake" sözcüğü için artgönderim sağlamaktadır.

Örnek (18)

- (I) ***The Romantic Age** is a term used to describe life and literature in England in the late eighteenth and early nineteenth centuries.* (II) ***Many of the most important English writers of the period** turned away from the values and ideas characteristic of the Age of Reason toward what they perceived as a more daring, individual and imaginative approach to both literature and life.* (III) *In general, **they***

◆ Muhlise Coşkun Ögeyik

placed the individual rather than society, at the centre of their vision. (IV) The Industrial Revolution helped make England prosperous and powerful, but it involved exploitation of the workers. (V) **They** tended to be optimists who believed in the possibility of progress and improvement for humanity as well as for individuals.

A) I B) II C) III D) IV E) V

Giriş tûmcesindeki romantik dönem, ikinci tûmcedeki "the period" ile tutarlılık sağlar. İkinci tûmcedeki "English writers" ifadesine üçüncü ve beşinci tûmcelerdeki "they" zamiri ile artgönderim yapılmıştır. IV nolu tûmce, arada ayrı bir tûmce olarak "The Industrial Revolution" dan söz ettiği için tûmcelerarası bağıntıyı bozmaktadır.

ÜDS Testi Metin Okuma-Anlama Soruları

Bu bölümde yer alan sorular metnin anlamı ile ilgili görünse de, temelde metinde yer alan tûmcelere göre tûmce tamamlama soruları yer almaktadır. Sorularda genellikle metinde yer alan bir tûmcenin bir bölümü verilir ve metne göre bu tûmceyi uygun biçimde tamamlayacak tûmcenin bulunması istenir. Bu soruların yanıtlarını bulabilmek için öncelikle metin tûmceleri bağdaşıklık ve tutarlılık özelliklerine göre betimlenir. Birbirleriyle bağdaşıklık gösteren tûmceler birlikte düşünülmemelidir.

Örnek (19)

1. Governments have learned to value innovation these days for good reason. 2. Far from being simply some missing factor in the growth equation, innovation is now recognized as the single most important ingredient in any modern economy. It actually accounts for more than half of economic growth in America and Britain. In short, it is innovation, more than the application of capital or labour, that keeps the world economy going. 3. As a result, economists have decided that the innovators of the world are due some special recognition. It is not possible to recognize all the countless innovations that have helped to spread wealth, health and human happiness around the world. But a handful of people who have made the biggest contribution to the wealth-creation process in their own fields over the "past" few years, have been nominated for awards.

One point made in the passage is that, due to innumerable innovations, ---- .

- A) the world economy has acquired a certain level of uniformity
B) the American economy has under-performed
C) capital has now returned to the fore in economic policies
D) the quality of human life on earth has greatly improved
E) countries like Britain have fewer labour problems than formerly

Metin kendi aralarında artgönderim bağıntısı sağlayan tûmcelere göre bölümleendiğinde, bu örnek metinde numaralandırılan tûmcelerde de görüldüğü gibi özne değıştikçe tûmceler ayrılır. Yani bir bakıma bütün içinde parçalar oluşur.

Sorudaki ifade parçanın 3 nolu bölümünde yer almaktadır. Bu durumda seçeneklerdeki yanıtlarda hangisi bu bölümdeki tûmce ile tutarlılık sağlıyorsa doğru

yanıttır. Bu tümcedeki “countless innovations” ifadesi sorudaki “innumerable innovations” ile örtüşmektedir. Tümcenin devamında “human” kavramı ve “the world” sözcük grupları yineleme sözcükleri olarak D seçeneğinde yer almaktadır. A,B,C,E seçeneklerinde ülkeler ve ekonomilerden genel olarak söz edilmektedir ve bu ifadeler parçanın farklı yerlerinde geçmektedir.

- 2) *It is pointed out in the passage that government economic policies ---- .*
- A) *rely more and more on the management of the labour force*
 - B) *now take into account the importance of innovation*
 - C) *regard the wealth-creation process as the main target*
 - D) *in Britain have undergone very little change over many decades*
 - E) *throughout the world are undergoing many changes*

Sorudaki “government” ifadesi 1 nolu tümcede yer almaktadır. Aynı tümcenin devamında “innovation these days” ifadesi B seçeneğindeki “now ve innovation” sözcüklerinin yinelemesi olarak tutarlılık göstermektedir. Diğer seçeneklerdeki ifadeler bu tümcede söz konusu edilmemektedir.

- 3) *It is pointed out in the passage that the American and British economies ---- .*
- A) *have been in the forefront in the creation of wealth*
 - B) *have tended to ignore innovations*
 - C) *have grown largely on account of innovation*
 - D) *have had an adverse effect upon the world's growth equation*
 - E) *have always been primarily concerned with the prosperity of their citizens*

Metnin 2 nolu bölümündeki tümcelerde “the American and British” söz konusudur. Seçenekleri bu bağıntılı bölüm tümcelerinde aramak gerekir. Aynı bağlam içinde “innovation ve growth” sözcükleri geçtiği için C seçeneği tutarlılık sağlayan seçenektir.

- 4) *It is clear from the passage that, although a very large number of innovations have been made, ---- .*
- A) *only a few innovators have received awards for their work*
 - B) *the majority of them have turned out to be economically unfeasible*
 - C) *they have had no significant impact on the world economy*
 - D) *none of them have received any special recognition*
 - E) *there has been no noticeable improvement in the human condition anywhere*

Bu soruda önemle üzerinde durulması gereken bağlaç “although” bağlacıdır. Bu nedenle parçada zıtlık bağlaçlarının geçtiği yerlerde yanıtı aramak gerekir. Parçanın 3 nolu tümcelerinden son tümcede “But” bağlacı zıtlık bağlacı olduğu için yanıtı burada aramak doğru olacaktır. A seçeneğinde “only a few” ifadesi parçadaki “a handful” ile karşılıklı bağıntısı sağlamaktadır. Bu tümcedeki “awards” sözcüğü de bağıntıyı bağlamsal olarak sağladığı için doğru seçenek A seçeneğinde yer almaktadır.

Örnek (20)

1. Cardiac transplantation, once considered an experimental procedure, has emerged as the therapy of choice for many appropriately selected patients with life-threatening irremediable heart disease. 2. Congestive heart failure (CHF), the primary indication for cardiac transplantation, is the most commonly reported reason for hospital admission. The knowledge of cardiac transplantation medicine is therefore important for all physicians, as transplantation should be considered a therapeutic option for many of these patients. 3. In the "past", post-cardiac transplant care was largely performed by specialized transplant physicians, primarily cardiologists and cardiovascular surgeons. As survival after cardiac transplantation has improved markedly over the last decade, the population of patients who are long-term survivors after heart transplantation has grown. 4. Primary physicians, as well as cardiologists not based at cardiac transplant centres, often assist in the care of these patients, most often in consultation with cardiac transplant physicians. In addition, a physician may be called on to assist in the management and evaluation of a potential cardiac donor.

Metin bölümlere ayrılırken tümcelerin artgönderim, yineleme ve bağlaç bağlantılarına göre birliktelik oluşturacak tümceler aynı bağlama dahil edilebilirler. Sorularda yer alan tümce bölümleri ise bu bağlantılar göz önünde bulundurularak tamamlanır.

1. According to the passage, in recent years ---- .
- A) almost every patient with heart disease has come to recognize cardiac transplantation as an indispensable therapeutic option
- B) more and more patients with CHF have chosen to undergo cardiac transplantation
- C) the number of cardiac transplant centres in the world has increased due to advances in cardiac transplantation
- D) there has been a noticeable improvement in the survival of post-cardiac transplant patients
- E) cardiologists and cardiovascular surgeons have been engaged in extensive research for the improvement of post-cardiac transplant care

Sorudaki "in recent years" 3 nolu tümcede "over the last decade-" olarak yer almaktadır. Bu sözcüğün yer aldığı tümce, D seçeneğindeki ifade ile bağlantı sağlamaktadır.

2. We learn from the passage that, to start with, cardiac transplantation ---- .
- A) was an experimental procedure rather than a therapy
- B) was carried out on every patient with CHF
- C) had a very low success-rate indeed
- D) could only be practised at special cardiac transplant centres
- E) was generally regarded with disapproval in the medical world

Bu soruda birinci tümcenin öznesi yer almaktadır. Bu özneyi tamamlayan A seçeneğindeki söz dizimi ile metnin birinci tümcesi bağlantı sağlamaktadır.

3. *It is pointed out in the passage that cardiac transplant physicians — — .*
- A) *are no longer involved in post-cardiac transplant care*
 - B) *are often assisted in post-cardiac transplant care by primary care physicians*
 - C) *are the only ones qualified to select cardiac donors*
 - D) *are still experimenting in developing an improved method of cardiac transplantation*
 - E) *are primarily affiliated with cardiac transplant centres outside hospitals*

Sorudaki “cardiac transplant physicians “ ifadesinden metnin 4 nolu tümce-sinde söz edilmektedir. Bu tümceyle bağlamsal bağıntıyı sağlayan seçenek B seçeneğidir. Metinde etken olarak kurulmuş olan tümce B seçeneğinde edilgen olarak yer almaktadır.

4. *It can be understood from the passage that not every patient with congestive heart failure ---- .*
- A) *reports to a cardiologist for treatment*
 - B) *agrees to undergo cardiac transplantation*
 - C) *can qualify for cardiac transplantation*
 - D) *is admitted to hospital for diagnosis and treatment*
 - E) *realizes just how serious the condition is*

Metnin 2 nolu tümcesinde “congestive heart failure” soru ile örtüşen ifade olduğu için bu tümceyi tamamlayan seçeneklere bakıldığında C seçeneği uygun seçenektir.

Sonuç

Bu çalışmanın amacı metindilbilim ölçütlerine göre ÜDS ve benzeri sınavların dilsel özelliklerini betimlemektir. ÜDS test sınavlarından alınan örnek sorularla yapılan betimlemeye göre bu tür sınavlarda “bağdaşıklık ve tutarlılık” ölçütlerinin etkin bir biçimde yer aldığı söylenebilir. Sınavın her bölümü farklı dil becerilerini ölçen bir yapıya sahip olsa da bu bölümlerin ortak noktası dilin bağdaşıklık özellikleri ile kendi içinde tutarlılık sağlamasıdır.

Dilbilgisini ölçen bölümde, dilbilgisi kuralları sorgulanmaktadır; ancak bu bölümde ve okuma-anlamaya dayalı diğer bölümlerde de metindilbilimin verileri kullanılarak bu tür testlerin yapısını çözümlenmek mümkündür. Bu çalışmada yer alan örnek ÜDS soruların çözümlerinde de belirtildiği gibi metindilbilimin bağdaşıklık ve tutarlılık ölçütleri içinde yer alan dilsel göstergeler, soruları çözüme aşamasında yol gösterici niteliktedir. Çalışma verilerine dayanarak adayların bu tür sınavlara hazırlanırken, metindilbilim alanından yararlanılarak hazırlanan bir müfredat ya da çalışma programını izlemeleri, adayları kısa sürede başarıya götürebileceği ileri sürülebilir. Bunun yanı sıra, çok fazla anlam odaklı bir yaklaşım izlenmediği için sınavın süresi ile ilgili yaşanacak kaygılar ortadan kalkabilir. Daha da önemlisi, bu çalışmada ele alınan örnek soruların çözümünde de görüldüğü gibi adaylar, çok fazla sözcük öğrenmeden, bağdaşıklık ölçütü içinde yer alan artgönderim/öngönderimi sağlayan zamirler, eylem zamanları, yineleme, bağlaçlar, karşılaştırma yapan sıfatlar gibi çok basit yapılarla dikkat ederek doğru sonuca ulaşabilirler.

◆ Muhlise Coşkun Ögeyik

Kaynakça

- Beaugrande, De R. ve Dressler, W. (1981). *Textlinguistics*. New York: Longman.
- Brinker, K. (2001). *Linguistische Textanalyse*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Günay, D. (2001). *Metin Bilgisi*. İstanbul:Multilingual Yayınevi.
- Heinemann, M.; ve W. Heinemann (2002). *Grundlagen der Textlinguistik*. Tübingen:Niemeyer.
- Longacre, R. (1996). *The Grammar of Discourse, second edition*. New York: Plenum Press.
- Mann, W. ve Thompson, S. (1993). *Relational Propositions in Discourse*, Technical Report ISI/RR-83-115.Marina del Rey, Calif.: Information Sciences Institute.
- Van Dijk, Teun A. (2001). "Critical Discourse Analysis" *The Handbook of Discourse Analysis*. (Eds) Deborah Schiffrin, Deborah Tannen and Heidi Hamilton- Oxford:Blackwell Publishers.

EVALUATION OF FOREIGN LANGUAGE TESTS WITH TEXTLINGUISTIC CRITERIA: A DESCRIPTIVE STUDY ON A SAMPLE UDS TEST

Muhlise COŞKUN ÖGEYİK*

Abstract

Textlinguistics as an efficient field in linguistics highlights the notion of textuality by offering some criteria for the description of both surface and deep structures of texts. Although the focal point of those criteria is describing texts, they can be valid for explaining other language related corpora. Regarding such validity, this study aims to evaluate UDS tests on the base of textlinguistic criteria. In consequence of the evaluation, it is seen that cohesion and coherence are the common descriptive points in the tests. Moreover, the descriptive analysis shows that UDS is a multiple choice exam, however it comprises textlinguistic features in its body.

Key Words: Textlinguistics, UDS exam, cohesion, coherence

* Asst. Prof. Dr.; Trakya University Faculty of Education